

LBRIS

We know
books

Colecția Memorii & Jurnale & Corespondență

Lector: Nicoleta Arsenie
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu
Coperta: Florin Afoarei
Ilustrație copertă: Ștefan Buzulică

Editura IDEEA EUROPEANĂ
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692
E-mail: office@ideeaeuropeana.ro
www.ideeaeuropeana.ro

© Editura Ideea Europeană

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BUZULICĂ, IOAN

Florile dalbe din duzii de altădată / Ioan Buzulică. - București :
Idea Europeană, 2023
ISBN 978-606-594-992-8

821.135.1

Ioan Buzulică

Florile dalbe din duzii de altădată

București, 2023

în contact sau nici măcar, vecini, colegi, profesori tocmai asta reușesc, să construiască imaginea unui timp, unui oraș.

Ioan Buzulică este o cameră de luat de vederi, iar cartea sa, un film documentar.

Răzvan Gh. Mateescu
jurnalist

Prolog

*Copilărie,
Nu știu când ai trecut
Unde sunt anii de demult
Zi-mi când ai trecut*

În ciuda faptului că mama nu a îndrăgit niciodată micul port la Dunăre, explicabil prin deosebirea radicală față de atmosfera etnică și zgomotoasă în care trăise până atunci, mie de la Drencova mi-a rămas amintirea celor mai fascinante și complexe imagini. Un colț de rai, cum îl numea primul meu învățător, magic și amenințător uneori, binecuvântat de o istorie recunoscută pe o durată de peste șase veacuri, de la fortificația Dranco sau Drynko de pe vremea lui Sigismund de Luxemburg, până a deveni un punct geografic atemporal, misterios și de rezonanță în transmisiile cotelor apelor fluviului la postul național de radio, mai bine de cincizeci de ani, întotdeauna cu zece minute înainte de ora prânzului. Loc de întâlnire al multor capete încoronate, precum Franz Iosif, Carol I, Alexandru și, mai apoi, Carol al II-lea și Alexandru al Serbiei.

Obstacolele create de conjunctura unui conflict temporar impus de „bastionul păcii”, URSS, cu Serbia,

vecina noastră, și în continuare prin acțiunile disperate ale grănicerilor în împiedicarea evadărilor spre libertate, accesul limitat și ultrasecurizat prin Clisură, mi-au anulat intențiile revederii locurilor, mulțumindu-mă cu mângâierea unei duioase nostalgii. În raiul acesta, cu munți și râuri limpezi, cu o Dunăre capricioasă printre stânci, sub amenințarea continuă a unui război de du-te-vino, cu refugii și adăposturi printre lunci, cu zilele Marinei în ambianță tradițională, am făcut primii pași și m-am simțit liber și fericit. În urmă cu câțiva ani, am izbutit să-mi îndeplinesc visul, dar acum regret această șansă, din cauza dezamăgirii de care am avut parte. Locul era pustiu, hidos, doar Dunărea se revărsa liniștită spre baraj. Un singur vapor într-un răstimp de patru ore și acela străin, o croazieră pentru un grup de pensionari germani. În rest, nimic – liniște și pace. Un rest de bucătărie din spatele clădirii destinate semnalezării cu baloane mi-a oferit un exemplu de batjocură oripilantă, prin imaginea apocaliptică a tăbliței pe care era scris „Căpitania Portului”, atârând pe o ușa crăpată...

Între Drencova și Severin, am avut parte de un interesant tranzit prin Constanța și Corabia, orașe de asemenea înălțate istoric de strămoșii noștri latini. Timpul scurt petrecut în aceste locuri nu poate nicicum restrânge recunoștința pe care le-o port oamenilor printre care am trecut și mi-au rămas dragi în memorie. Un timp ce a reprezentat o etapă inimaginabilă de liniște. O liniște dinaintea furtunii declanșate brusc, din primele zile de după abdicarea monarhiei. Totul a început la Severin, orașul de care e mândru orice piept în care bate o inimă românească, loc drag, dar incurabil la răutăți perfide, de iertat în fond. Aici am cunoscut succese și înfrângeri, firești oricărui om trecut prin școală și

integrat unei societăți, indiferent de orânduirea pe care o traversează cu voia sau fără voia sa.

Nu de puține ori m-a frământat etimologia denumirii orașului, înainte de a primi suplimentul antic de Drobeta (în loc de Drubeta, probabil din cauza rezonanței inconfortabile). Am acceptat drept cea mai posibilă variantă aceea că provine de la episcopul misionar creștin Severin de Noricum, canonizat, iar biserica catolică din incinta fortificată a cetății medievale a fost atribuită acestuia. Numele a fost preluat apoi de un ținut extins până la Caransebeșul de astăzi. Variantele propuse sau intuite anterior, cu referire la Turnul lui Sever (Septimiu Severus) sau Turnul de Nord („sever”, în slavă, înseamnă nord), reprezintă mai degrabă intenții de protejare a ritului creștin actualmente predominant pe aceste meleaguri.

Până în clipa pensionării, tatăl meu a sperat că va reveni în Marină, din care a fost îndepărtat în primăvara anului 1948. Nouă, celor din familie, nu ne-a mărturisit niciodată acest lucru, dar surse izolate ne-au confirmat, la diferite distanțe, visul său. Nu pot să-i îndeplinesc decât o perspectivă volatilă și să-l onorez și eu, la ceas târziu, cu titulatura sa dorită, de „dl. Căpitan”. Consider că e prea puțin, motiv pentru care am hotărât să-i dedic în totalitate aceste însemnări.

* * *

De la fereastra camerei mele de la etaj, din imobilul Căpitaniei portului Drencova, priveam adesea imaginea preferată a copilăriei mele, în zilele capricioase ale anotimpurilor ce își respectau cu strictețe caracteristicile meteorologice sau în zilele în care eram bolnav, captiv în interior: convoaiele de șlepuri ce treceau pe Dunăre,

remorcate la vapoare cu zbatouri, folosite intensiv pe atunci, dar și forfota continuă de pe punțile cu arcade laterale, mereu mișcate de unduirea valurilor între mal și cele două pontoane fixe, unde acostau ambarcațiuni cu materiale combustibile sau folosite în construcții. Activitatea era febrilă în cursul dimineții, în contrast cu după-amiezile, când scena devenea estompată, imaterială.

Între Căpitănie și port se întindea porțiunea prăfuită de șosea ce lega Orșova de Moldova Nouă. De la intrarea în cătun, după fabrica de cherestea și până în fața prăvăliei neterminate a lui Gruiescu, vecinul nostru, drumul era mărginit numai de duzi. Înșiruirea lor se sfârșea aici, spre a permite vizibilitatea normală spre port, de la Căpitănie și până la instalațiile cu baloane bicolore pentru dirijarea vapoarelor prin defileul cataractelor, ridicate pe promontoriul îngust și înalt ce limita geografia micii așezări rurale în direcția Berzascai. Arborii produceau numai dufe albe, dulci și pufoase, apreciate de copilărie, dar și de rațe, cele mai de seamă reprezentante între orătăniile de pe aici.

La sfârșitul războiului, nemții au bombardat cu ură, în retragere, din monitoarele fluviale, clădirea Căpităniei. Am fost nevoiți să locuim pentru o perioadă în Berzasca, unde era și unica școală din împrejurimi, iar abandonarea temporară a domiciliului a încurajat și acțiunile pungașilor în trecere pe acolo să ne păgubească de majoritatea lucrurilor lăsate în casă. A rezistat doar mobilierul vechi, din inventarul oficiului, eliberat până la ultimul amănunt de toate obiectele casnice.

Primăvara anului 1945 ne-a dăruit o natură bogată în vegetație, ce poate că a existat și până atunci, dar din pricina evenimentelor nu am remarcat minunatele locuri din preajmă, cu lunca înspre Dunăre, îmbălsămată de

aroma sălciilor sănătoase, jocul fascinant al licuricilor în serile de vară și duzii cu coroana bogată în frunze fragede și fructe moi și dulci.

Așadar, camerele de la etaj erau nefolosite, timp în care se efectuau reparații la zidurile clădirii. Războiul se încheiase, ținutul având de suferit mai mult în finalul acestuia, exceptând raidurile surprinzătoare ale partizanilor sârbi peste Dunăre, în confruntările fulgerătoare cu grupări ale (pe atunci) aliaților noștri nemți, momente ce semănau teamă și instabilitate în viața localnicilor. Poate greșesc, dar am convingerea că până la suportarea consecințelor secetei din 1946, bănătenii se descurcau destul de bine, deși modest, și fără erodarea traiului tradițional, în bună înțelegere, fără conflicte și dușmăanii, provocate de împrejurări ce aveau să vină și să îi găsească nepregătiți moral. Gospodarii își vedeau de treburile obișnuite pe timp de pace, totul era perfect și armonios, așa după cum am conchis cu mintea mea de copil, cu ocazia sărbătoririi cu bucurie și mult fast a zilei de 10 mai 1945.

Profitând de spațiul nefolosit pe timpul reparațiilor, mama, ajutată de baba Dușa, a încercat o preocupare interesantă, stimulată cel mai probabil și de faptul că era o îndeletnicire cu care se ocupau destul de mulți din Drencova, și anume creșterea viermilor de mătase, motivată și de prezența la discreție a sursei de hrană pentru ei, respectiv frunzele duzilor albi, aflați în număr mare pe marginea șoselei. Spre vară, după ce s-au hrănit din belșug cu frunzele proaspete, larvele s-au dezvoltat și au început să secrete un fir de mătase galben-portocaliu din care au apărut gogoșile. Nu știu ce s-a întâmplat mai departe, pentru că mă pregăteam să intru în clasa întâia la școala primară din Berzasca. Deși era încântată de rezultate, în anul următor, mama a trecut la o altă ocupație interesantă, aceea de creștere a rațelor.

Drencova îi asigură, și în acest caz, excelente condiții de dezvoltare.

De duzi aveam să dau și la Turnu Severin. În mijlocul parcului central al orașului, numit de la început „Tudor Vladimirescu”, între cele două busturi monumental-simbolice, ale lui Traian și Decebal, este o rotondă cu decurul modificat din timp în timp. Eu l-am prins oarecum definit, completat peisagistic și material, cu arcade circulare, despărțite de intersecția celor două alei perpendiculare, conturate de duzi cu coroane pletoase, sub umbra cărora, în aceeași mărginire geometrică, erau așezate scaune standard și confortabile din lemn, identice cu cele existente și în Cișmigiu. La vremea maturizării, fructele coapte mai cădeau bineînțeles și pe scaune, dar și pe veșmintele persoanelor ce veneau în parc. Curios, nu știu să se fi plâns cineva, vreodată, din cauza inconvenientelor, și mă gândesc în special la petele lăsate de dudușele negre. Cert este că existența arborilor s-a extins pe o durată de mai multe decenii. În centrul rotondei putea fi admirată o fântână arteziană cu pești din beton pe margine, din gura cărora se lansau jeturi de apă spre bazinul interior. În vremuri mai vechi, când apa nu era tratată cu clor, în bazinul suficient de larg se vedeau și pești de-adevăratelea, aurii la culoare și în continuă mișcare, ceva obișnuit pe atunci pentru privirea trecătorilor.

În anul 1954 fântâna arteziană a fost demolată și înlocuită cu o estradă cilindrică acoperită, înconjurată cu panouri de geam rezistent, la bună vedere din toate părțile. Oamenii îi spuneau „căsuța din sticlă”, și a servit unor manifestări prilejuite de diferite ocazii, cu precădere în timpul vacanțelor de iarnă, odată cu venirea lui Moș Gerilă, înlocuitorul de origine sovietică al lui Moș Crăciun. Aici și-au expus talentele artiști amatori din toate categoriile: copii de grădiniță, ansambluri de

pionieri, formații sindicale, de liceeni și de la școlile profesionale, brigăzi satirice, fanfara elevilor de la Școala Metalurgică, membrii Cenaclului literar „Ion Elena” și mulți alții. Programele erau interpretate în fața unui microfon, fiind astfel ascultate de spectatorii interesați sau trecătorii ocazionali, la megafoanele rudimentare și huruitoare instalate cu nepricepere pe stâlpii de iluminat sau prin copaci.

A dispărut și „căsuța de sticlă”, după transferarea orașelului copiilor în grădina publică Dragalina și mai târziu în cartierul Crihala, iar locul a fost luat de un rond ușor tronconic cultivat cu flori banale, îngrijite regulat de edili. Duzii au supraviețuit în continuare, mai puțin scaunele cu rude în Cișmigiu, înlocuite cu bănci robuste și cu multe locuri. În sfârșit, spre zilele noastre a venit și epoca primarului Gherghe, ce a transformat total parcul, depășind în structură și artificii pe unitatea de suprafață toate spațiile de agrement și recreere din lume. O fântână arteziană cochetă, un Sydney în miniatură, a anulat rondul horticol, oferind prospețime ocupanților băncilor reînnoite, de asemenea. Dale prefabricate din beton în loc de pietriș sau asfalt tot timpul degradat, lămpi solare multicolore, brazi argintii, mesteceni, magnolii, migdali. Acum au dispărut și duzii, perimați, ignorați, ocoliți de noua generație, ce nici nu a avut curiozitatea de a cunoaște gustul fructelor lor. Cu aceasta, încet, încet, dispare și amintirea duzilor simbol ai copilăriei și adolescenței mele și nu numai.

Nostimă a fost și întâmplarea pe care mi-a povestit-o Elvira, sora mea, ce locuia de ceva vreme în Statele Unite la Columbus-Ohio, cu ocazia vizitei pe care i-a făcut-o dl. Căpitan în anul 1983. Intrând în K-Mart, un supermarket de felul celor apărute și pe la noi mult mai târziu, a surprins uimirea de pe chipul său în fața

standurilor cu fructe de tot felul, cele mai multe cu forme și denumiri necunoscute, în aranjamente estetice uriașe. Era imposibil să găsești vreun defect cât de mic în aspectul oricărui fruct, imagini pe care le-ai fi putut vedea la noi doar în panerele cu poame selecționate pentru expozițiile pregătite de Ziua Recoltei, anume pentru a fi admirate de marii conducători, în meteorica lor trecere printre standuri. Elvira și-a dorit un efect mai mare, pentru a-l copleși total cu posibilitățile Americii și în acest domeniu și a pariat încredzătoare, pe un cartuș de Kent sau Pall Mall pe loc, dacă identifică vreun fruct care lipsea din varietatea impresionantă a exponatelor. Domnul Căpitan a acceptat provocarea și după ce s-a prefăcut că analizează în detaliu exponatele, a dat un răspuns scurt și clar: „Da. Nu aveți dudge!” A fost rândul Elvirei să fie surprinsă și nu a avut încotro, l-a răsplătit urgent cu un cartuș de Pall Mall, după care domnului Căpitan i s-a redeschis interesul pentru a vizita și celelalte sectoare ale magazinului.

Pentru mulți, dudul a constituit cea mai umilă dintre roade, judecat cel mai sever după rachiul pe care îl oferă, nu prea apreciat și aflat printre ultimele poziții pe o listă a extazelor licoroase. Cu toate acestea, niciodată nu am acceptat locul său de codaș în ierarhia fructiferă, deși după sfârșitul copilăriei mele am fost mereu îngrijorat că va fi dat uitării. Aproape toate fructele au dăruit momente de inspirație scriitorilor, mai mult sau mai puțin entuziasmați. În aceste condiții, mă consolează aprecierea dată volumului de versuri „Madona din dud” al lui Cezar Baltag, în care imaginea arborelui aproape dispărut valorifică elemente din folclorul magic și jocurile copilărești. Fără a fi malițios, o să spun că totuși dudule sunt, din multe puncte de vedere, superioare corodușelor, fie ele crude sau dulci.

1945, Berzasca Toamna, Clasa I, Semestrul 1

În timpul retragerii nemților după ruperea alianței în august 1944, monitoarele lor fluviale au ciuruit din dreptul micului port imobilul în care a funcționat Căpitania Drencova, oficiul condus vreme de șase ani de tatăl meu, pe care îl voi numi în continuare „dl. Căpitan”, în urma unui episod de care am rămas definitiv impresionat și pe care îl voi aminti mai târziu. Atacul lipsit de sens a rămas, din fericire, fără urmări tragice pentru că părinții mei hotărâseră încă de la începutul acelei veri că este mai prudent să urcăm înspre munte. Plecarea a fost decisă la începutul verii, după două bombardamente, în urma cărora doi piloți britanici au căzut în drumul lor de întoarcere spre baza de la Messina, la vărsarea în Dunăre a râului Berzasca, și am putut vedea întâmplarea, împreună cu toată suflarea din comună și împrejurimi.

Așa se face că, împreună cu mama și sora mea Elvira, în vârstă de aproape doi anișori, am fost obligați să ne refugiem, în două etape, mai întâi la Bigăr și în final la Bănia. Drumul l-am parcurs într-o drezină cuplată la mocănița ce gâfâia la urcuș. Linia îngustă șerpuia prin pădurile de fag și stejar, spre Munții Almăjului, însoțind cursul râului Berzasca spre izvorul său limpede și rece.

Bigărul era un sătuc de cehi sau „pemi”, cum le spun oamenii locului, pocind, se pare, numele boemilor (locuitori din regiunea Boemia, de unde se trag și cehii veniți în Banat). Stătea așezat în vatra unei mici exploatare de cărbuni, pe două ulițe ce se întretăiau sub formă de cruce în dreptul bisericii. Nu mai știu de ce a trebuit să ne mutăm apoi la Bănia. Foarte probabil pentru că mocănița nu urca până acolo și alte căi de comunicație lipseau, într-un cuvânt o regiune greu accesibilă, considerată invulnerabilă, ferită de bătălii, deși s-a dovedit a nu fi așa. Ne-a ajutat dl. Negru, gazda noastră temporară în această deplasare, să ne trambalăm cu puținele bagaje printre coclaurile mărginite de cele două râuri, Nera și Berzasca. La Bigăr am petrecut mult timp în locul izvorului unde apa țâșnea cu putere din pământul calcaros, socotit acum drept o minune de cascadă naturală. De altfel, bănașenii îi spun „izbuc”, adică izvor puternic, de la care cehii au numit locul „Bigr”, iar ca să nu se supere nimeni, oficial s-a stabilit cel de Bigăr. Era liniște, tulburată arareori de șerpici ce se târau de pretutindeni, dar de care atunci nu mi-era teamă, fiind obișnuit cu ei din momentele când războiul ne-a obligat să ne ascundem într-un loc ferit dintr-o pădurice, împreună cu vecinii, și trebuia să stau „smirnă”. În Bigăr nu mi-am găsit tovarăși de joacă. Pemii își vedeau de treburile lor, iar femeile erau pricepute în preparate din lapte. Pe oriunde le vedeai, purtau în spate o „cotăriță”, un coș mare paralelipedic din nuiele lungi de lemn, în timp ce își trăgeau de mână plozii blonzi și ascultători. La Bănia am dat peste o altă lume, cu care eram obișnuit. Aici era locul unde își trăiau viața gospodarii din cea mai profundă rezonanță românească din satele almăjene, în ciuda faptului că în vremea ocupației austro-ungare, localitatea s-a numit Banya. Am intrat

repede în atmosferă, copiii fiind prietenoși și permanent ispițiți spre aventuri periculoase, pentru care eu eram întotdeauna nepregătit. Așa, de pildă, după vreo trei zile de stat în casă din pricina unor ploi vestitoare ale altui anotimp, iar lucrurile s-au potolit în bine, ca înainte, ne-am dus și noi, copiii, spre platoul dintre lunci unde s-au desfășurat câteva bătălii. Am găsit acolo numeroase zdrențe de uniforme soldățești, de la care ne-am grăbit să recuperăm nasturii de aluminiu. Băieții de școală au scormonit împrejur și au dat și de ceva gloanțe, folosite sau nu, și s-au hotărât să le arunce în foc, în luminișul alcătuit din sălcii firave și pitice. Asta se întâmpla mai târziu, prin septembrie, când îl așteptam pe dl. Căpitan, de la care acum aveam vești, să ne ia acasă, deoarece războiul se terminase. Așteptam nerăbdător alături de ceata zăpăciților de băieți să se aprindă focul, să pocnim gloanțele, moment în care l-am zărit pe dl. Căpitan apropiindu-se de noi. În locul unor gesturi de bucurie, l-am auzit tunând cu disperare: „Fugiți!” Ne-am înspăimântat pe dată, alergând în care încotro, nu înainte ca „istețul” ce păstrase gloanțele să apuce a le arunca în vâlvătaia micului foc. În urma mea, am auzit pocnituri și șuierături grozave, în timp ce, punându-se între mine și foc, dl. Căpitan mă strângea puternic în brațe, într-un fel confuz, ce nu-mi prea părea a fi de bucurie. Confuzia mi s-a risipit cu totul când mi-am încasat corecția, în văzul băieților, cu centura peste popoul gol, în timp ce derbedeul cu gloanțele se făcuse nevăzut. Nu știu câți dintre noi, copiii, și-au dat seama atunci că ne-a salvat viața și, datorită lui, toți am ajuns acasă întregi, neatinși de plumbi. Alte prostii pe la Bănia nu am făcut, nu drept consecință a acestei socoteli încheiate pe loc, în fața puștii spășite la vederea unui căpitan în uniformă necunoscută lor, ce apăruse providențial, salvându-ne de la